

SIGNALEMENTEN

Guy Janssens & Ann Marynissen, *Het Nederlands vroeger en nu*, Leuven-Voorburg, Acco, 2005, 276 pp., ISBN 90-334-5782-2 | De auteurs van dit boek zijn linguïsten die Nederlandse taalkunde doceren, de eerste in Luik en Praag, de tweede in Keulen. Het werk is geschreven als een handboek voor gevorderde extramurale studenten en hun docenten. Dat brengt mee dat het tamelijk schools is opgevat, met ver doorgedreven indelingen, nogal wat herhalingen of overlappingen waar dat pedagogisch nuttig wordt geacht, vele en onduidelijke kaarten, talrijke verwijzingen naar verdere lectuur.

Ook de Vlaamse lezer vindt hier veel belangwekkends, met om te beginnen een heel uitgebreid overzicht van de voorgeschiedenis van het Nederlands in de Indo-Europese en de Germaanse taalfamilies, en het ontstaan van die taal uit de Germaanse dialecten die gesproken en later ook geschreven werden in de Lage Landen. Tekstvoorbeelden maken de regionale verscheidenheid duidelijk, tussen de Limburgse Veldeke, *Van den vos Reynaerde* en Maerlant uit Vlaanderen, Ruusbroec uit Brabant, een Hollandse oorkonde, Brugman uit het noordoostelijk gebied. Die Lage Landen waren de gewesten die in de vijftiende-zestiende eeuw werden verenigd door de Bourgondisch-Habsburgse dynastie, die daarmee niet alleen een politieke eenheid schiep, maar ook het Nederlandse taalgebied afgrensde naar het Noorden en het Oosten. In dezelfde tijd maakte de boekdrukkunst de eenmaking van de schrijftaal mogelijk.

Onder invloed van de Renaissance begon in de zestiende eeuw de **bewuste** opbouw van een eenheidstaal. Dat zou later vooral in het Noorden worden voortgezet, naar een Hollandse norm, en leiden tot een onnatuurlijke, archaïsche schrijftaal. Pas vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw zou de beschaafde **spreektaal**, die van de elites der Hollandse steden, als norm gaan gelden voor de schrijftaal. Ze zou

in de eerste helft van de twintigste eeuw als ‘Algemeen Beschaafd Nederlands’ een enorm snelle verspreiding kennen.

De afzonderlijke taalontwikkeling in het Zuiden wordt apart behandeld. Vanwege het geringe aanzien van de volkstaal vond daar in de zeventiende-achttiende eeuw veel minder normering plaats, al behield het Brabants enige bovenregionale aantrekkingskracht. Binnen de negentiende-eeuwse Vlaamse beweging werd het een belangrijk discussiepunt in hoever men moest aansluiten bij de noordelijke standaardtaal, dan wel een eigen Vlaamse standaardtaal ontwikkelen. Er werd mettertijd gekozen voor een grote mate van eenheid maar, bijzonder in de gesproken taal, geen volledige overname van het Noord-Nederlands. De invloed van de geschreven taal en die van Brabantse sprekers deden zich gelden in het BRT – of nu VRT – Nederlands, waarin de zuidelijke standaardtaal-uitspraak vorm kreeg.

Uitgebreid wordt ingegaan op de evolutie sinds ongeveer 1970, naar wat in 1997 als ‘Poldernederlands’ werd gedoopt, en op de toename sinds de jaren ’80 van ‘tussentaal’ in Vlaanderen met een autonome standaardisering. Groeit het Nederlands van Noord en Zuid uit elkaar? zo vragen Janssens en Marynissen. Ze besluiten dat de formele taal in Nederland en Vlaanderen verder naar elkaar toe groeit, behalve in de uitspraak, maar dat het informele gesproken Nederlands onmiskenbaar uit elkaar groeit.

Het is verheugend dat buitenlandse neerlandici kennis maken met de ontwikkeling van onze taal, *“in samenhang met de politieke, de sociaal-economische, de kerk- en cultuurgeschiedenis van beide gebieden”*, zoals het *Woord vooraf* vermeldt. Maar dan zou die geschiedenis ook wetenschappelijk moeten weergegeven worden. Vooral op de bladzijden 108-111 en 141-149 treffen we tal van onnauwkeurigheden aan en valse voorstellingen, die stammen uit vroegere propagandistische geschriften en waarvan sommige mij nog aangedikt lijken door de auteurs zelf. Zoals over Willem I: *“Zijn economische politiek kwam vooral het Zuiden ten goede”* en *“de pro-Franse hoge geestelijkheid verzette zich tegen de taalpolitiek van de koning”*, en *“het Nederlands werd door de katholieke clerus bovendien als een ketterse (want calvinistische) taal voorgesteld.”* Terwijl in het koninkrijk België *“de toekomst van het Nederlands in Vlaanderen sterker bedreigd werd dan ooit”* (dus sterker dan tijdens de inlijving bij Frankrijk!). Bij herhaling heet het dat België officieel eentalig zou zijn geweest tot aan de Gelijkheidswet van 1898. We lezen dat pas *“in 1930 met de vernederlandsing van de Gentse universiteit kon worden begonnen”* en in 1932 met die van Leuven.

De *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* uit 1998 staat niet vermeld in de bibliografie. Misschien is ze met haar 3799 bladzijden niet aantrekkelijk genoeg voor niet-historici die een historische schets willen schrijven om een filologische ontwikkeling te kaderen. Ik zal dan maar mijn eigen handzamer overzicht in 297 bladzijden aanbevelen, verschenen in 2005 bij Garant: *Van Clovis tot Di Rupo. De lange weg van de naties in de Lage Landen.* [LODE WILS]